

คำนำ

วิทยานิพนธ์เรื่อง " ภาษามาลีและสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย " นี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับนิรุกติศาสตร์ ข้าพเจ้าได้ยืมถือคำบอกเล่าและปรากฏการณ์ของ พระยาอนุมานราชธน ที่แสดงแก่นิสิตอักษรศาสตร์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๔๕๒ เป็นหลัก ส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาษาสันสกฤตและบาลี ข้าพเจ้า ได้รับความกรุณาจากท่าน ป.ส. ศาสทรี และหลวงเทพคุณานุศิษฎ์ อาจารย์ที่ ประึกษา ทราบและแก้ไข ส่วนที่เกี่ยวกับภาษาไทยโดยทั่วไปนั้น พระวรวงศ์วิศิษฎ์ อาจารย์ผู้ควบคุม ได้กรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องบางประการให้

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณถึงพระคุณอันได้รับแก่บรรดาอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งมวลที่ได้กล่าวมาแล้วไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

บรรจบ พันธุเมธา.

7 ๘. ๗. ๘๙.

สามัญ และขบถของค่านาติและสันสกฤตที่เราได้มาใหม่ให้เป็นศัพท์ของชนชั้นสูง และของผู้นิยมการศึกษามาเป็นบางครั้งแล้ว กล่าวคือ เป็นราชาศัพท์ และศัพท์ในวรรณคดี จึงนับว่าภาษาไทยยัง เป็นเหตุให้ดูคุณาภามาทั้งสองอยู่เป็นอันมาก

ด้วยเหตุที่ภาษานาติและสันสกฤตมีความสำคัญอยู่ในภาษาไทย เราจึงจำเป็นต้องรู้ความเป็นมาของภาษาทั้งสอง เพื่อเป็นประโยชน์ในการพิจารณาศัพท์ ว่าศัพท์ใดเป็นภาษาไทย หรือเป็นภาษานาติสันสกฤต หรือเป็นศัพท์ที่เราแปลงมาจากภาษาทั้งสอง เพราะเราไม่อาจจะออกเสียงได้ตรงตามภาษาเดิมได้ เป็นต้น เราก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความสะดวก บางคำก็แปลงรูปจากนาติ บางคำก็แปลงจากรูปสันสกฤต และบางคำก็มีความหมายในภาษาไทยต่างออกไปจากความหมายในภาษาเดิม

บทที่ ๑ ภาษานาติและสันสกฤต

แต่เดิมเรารู้ว่า ภาษานาติเป็นภาษาที่ดัดกันมาจากภาษาสันสกฤต ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขรูปศัพท์ของสันสกฤตให้ออกเสียงง่ายขึ้น และถือเป็นกฎเกณฑ์ไว้ในภาษา แต่ความที่ผู้ทำการดัดนั้นใหม่ ใ้เราเห็นว่า ภาษานาติไม่ใช่ภาษาที่เกิดจากสันสกฤต ซึ่งแม้ว่าภาษาทั้งสองจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีความสำคัญในอินเดีย และดินแดนบางแห่งเคียงบ่าเคียงไหล่กันมา แต่ก็ยังเป็นอิสระแก่กัน เพราะคำที่ได้เปลี่ยนแปลงและดัดรูปมาจากภาษาอริยกะซึ่งดู ซึ่งจะเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกันกับภาษายุโรปที่เกิดจากระดุดภาษาเดียวกัน เช่น ทน (ทำให้เจ็อง) = to tame ในภาษาอังกฤษ และ พนุ = bond เป็นต้น

การที่กล่าววว่า ภาษาทั้งสองดัดรูปมาจากภาษาอริยกะนั้น ก็เพราะไ้ไม่มีคนรู้ภาษาอริยกะ ซึ่งไม่ปรากฏในฐานะที่อยู่แน่นอนจนว่ามีหลักแหล่งอยู่ที่ใด

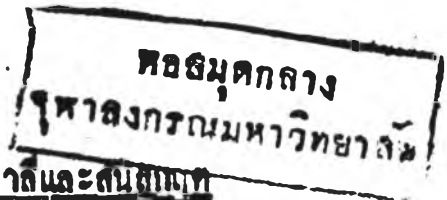
เฉียงเหนือของอินเดียนแดงน้ำพุร้อนที่ แล้วโคกระจัดกระจายแยกย้ายกัน
 ไปตามดินต่าง ๆ ทางตอนกลางของประเทศอินเดีย ซึ่งเรียกว่า มัชฌิมประเทศ
 ออกไปจนแถบอ่าวเบงกอล ความรุกรานของพระชนนีที่มีความเจริญสูง
 กว่า ชัณษาจะเผยแผ่ความเจริญก้าวหน้าของคนให้แก่ชนพื้นเมือง และใน
 เวลาเดียวกัน ชัณษาได้รับมาซึ่งบางส่วนของภาษาสันสกฤตโดยไม่รู้ตัว เพราะ
 ฉะนั้น ภาษาของพวกอริยะและภาษาสันสกฤตของชนพื้นเมืองจึงได้ปะปนกัน และ
 ควบเหตุที่ถิ่นแดนกว้างใหญ่ไพศาล การติดต่อกันระหว่างถิ่นหนึ่งกับอีกถิ่นหนึ่ง
 จึงเป็นไปได้โดยยากลำบาก ทั้งเมื่อพวกอริยะกระจัดกระจายไปตั้งถิ่นโค โกวไป
 ผสมกับภาษาถิ่นนั้น ภาษาของคนก็ต่างไปจากเดิม จึงทำให้เกิดเป็นภาษา
 ถิ่นขึ้น โคเป็นไปดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในหนังสือ ศิลปะและ
 วรรณคดี ตอนที่ ๕ ถึงข้อ ๒๖

สันสกฤตเป็นภาษาของพวกพราหมณ์ คือพวกนักปราชญ์ราชบัณฑิตใน
 อินเดีย เดิมทีก็เป็นภาษาถิ่นหนึ่งของชาวอินเดียที่เป็นชาวอริยะ ภาษาถิ่น
 กวีปราชญ์ของเขาเรียกว่า ภาษาปราชญ์ ภายหลังนักปราชญ์ของเขาคน
 หนึ่งชื่อ ๒๒๖ ได้รวบรวมหลักต่าง ๆ ในภาษาที่มีอยู่ในคัมภีร์พระเวท จัด
 แต่งเป็นตำราไวยากรณ์ขึ้น ให้ชื่อเป็นภาษาที่มีแบบแผนตามหลักไวยากรณ์ที่ว่า
 นี้ว่า "ภาษาสันสกฤต" สันสกฤตจึงกลายเป็นภาษาที่มีหลักและระเบียบเวียน
 ร้อย และถือเป็นภาษาสูง เพราะใช้อยู่ในคัมภีร์พระเวท ซึ่งชาวอินเดียที่
 นับถือศาสนาพราหมณ์ และศาสนาฮินดูยอมรับยกย่องว่าศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่
 ภาษานี้ก็เป็นธรรมดา ชัณษาเรียกพวกพราหมณ์ ซึ่งเป็นบัณฑิตเหล่านั้น แต่เดิม
 มาพวกพราหมณ์มีความเห็นและเชื่อว่า สันสกฤตเป็นศันกำเนิดของภาษาปราช
 ญ์ คือภาษาที่ประชาชนใช้พูดกันในดินต่าง ๆ ในสมัยของพระชนนีของชัณษา
 จึงตกทับถมเข้าใจกันคนละแบบ เช่นกัน แต่จริงตามที่ยกไปราชภาษา

โดยพิจารณาและเหตุผลอันสมควร จึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 กับบุคคลที่มิใช่ ภรรยาตามกฎหมาย หรือสมาชิกในองค์เดิมโดยไม่มีฐานะ
 สิทธิ ผลของตามกฎหมาย ซึ่งมิใช่ประเพณีของสังคมนิยม ที่ใช้
 หลักนิยมในปัจจุบัณนี้ อันสืบมาจากภรรยาเดิมของนั้น ภายใต้อาณัติ
 ที่ว่านี้ ให้นำโดยอนุประเพณีของ ๒๐๐๐ ปี มาว่ากัน
 สมมติบุคคลหนึ่งซึ่งประสงค์จะ เป็นภรรยา ของ บุคคลหนึ่ง
 เป็นภรรยาตาม ประเพณีที่เชื่อกันเป็นประเพณีตามกฎหมาย
 อีกคนหนึ่งซึ่งเป็น ภรรยา หรือสมาชิกในองค์เดิมโดยไม่มี
 ใบบารุค แล้วตามกฎหมายที่เรียกว่า "ของเก่าแก่แห่งเมือง"
 มาดั่งนี้เรียกว่า "ภรรยา" หรือ "ภรรยา" โดยกฎหมายเป็นภรรยา
 อีกคนหนึ่งซึ่งมิใช่ "ภรรยา" หรือ "ภรรยา" และเป็น
 สมาชิกในองค์เดิม

ชาวอินเดียมีวิสัยทัศน์ว่า ความเป็นภรรยาสูง เพราะ
 เป็นภรรยาที่มีฐานะสูง และเป็นภรรยาในวิสัยประเพณีของ
 สรรพภรรยา สรรพภรรยา และเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องและเชื่อกัน
 ไว้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ส่วนภรรยาอื่น เป็นภรรยาที่มิใช่ภรรยาในวิสัยประเพณี
 โดยประเพณี เป็นภรรยาที่มิใช่ภรรยาในวิสัยประเพณี
 เรียกว่า "ภรรยา" หรือ "ภรรยา" ซึ่งมิใช่ภรรยาในวิสัยประเพณี
 ก็ยังหมายถึง "ภรรยา" แต่ก็เป็นภรรยาที่ "ประเพณีประเพณี"
 ตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นภรรยาที่มิใช่ภรรยาในวิสัยประเพณี

บทที่ 2 ความแตกต่างระหว่างภาษาบาลีและสันสกฤต

ถึงแม้ภาษาทั้งสองจะมีหลักไวยากรณ์เช่นเดียวกันดังกล่าวมาแล้ว เพราะเป็นภาษาตระกูลวิภक्तिยัตยตระกูลเดียวกัน และคำที่ได้เปลี่ยนแปลงมาจากแม่ภาษาเดิมด้วยกันก็ตาม แต่ยังคงเห็นได้ว่ามีข้อแตกต่างในส่วนเสียง และความหมายของศัพท์อันจะ เปลี่ยนแปลงไปสู่คนแต่เหตุการณืสิ่งแวคถัม และ เวลา

ความแตกต่างระหว่างภาษาบาลีและสันสกฤตในประการสำคัญ ๆ มี ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ความแตกต่างที่เกี่ยวกับเสียง

แม้ว่าภาษาบาลีและสันสกฤตจะใกล้เคียงมาจากภาษาเดิมอันเป็นแม่ภาษาเดียวกัน แต่เกณฑ์เสียงของแต่ละภาษายังแตกต่างกัน ศัพท์ที่แท้จริงได้แตกต่างไปตามเกณฑ์เสียงของภาษาคน ๆ และศัพท์ในภาษาเดิมที่นำมาใช้แตกต่างกันไปในแต่ละภาษานั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยอาศัยฐานที่เกิดกิดเสียงเป็นหลัก ซึ่งจะจำแนกให้เห็นในส่วนสระและพยัญชนะต่อไปนี้

สระ

ด้วยเหตุที่สระในภาษาบาลีมี ๔ ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู และ เอ โอ น้อยกว่าสันสกฤต ซึ่งมี โอ เอ และ ฤ ฌา ฎ ฏา เพิ่มขึ้นรวม ๖ ตัว ข้อควรระวังของบาลีและสันสกฤตจึงไม่เหมือนกัน เสียงภาษาเดิมมักจะเขียนมาเป็นเสียงสระที่มีอยู่ในบาลี ซึ่งพอจะจำเขาเป็นเกณฑ์ได้ว่า

๑) เสียงสระในสันสกฤตตรงกับเสียงสระเท่าที่มีในบาลี

สันนิษฐานตามข้อควรระวังสันสกฤต เชื่อได้ว่า แม่ภาษาต้องมีสระ โอ เอ แต่บาลีไม่มีสระเช่นนี้ไว้ เมื่อได้ยินเสียง โอ หูจะฟังเป็นเสียงที่ตนมีอยู่และอยู่ใกล้กัน อันได้แก่เสียง ๑๒ ฉะนั้นเสียง ๑๒ ในบาลีจึงใช้แทนทั้ง

เสียง เอ และ โอ ในสันสกฤต และ เอา ก็เช่นเดียวกัน อาจจะไต่กันเป็นเสียง โอ เพราะมาสัมพันธ์โอ และ โอ มีที่เกกใกล้กันพอจะไต่กันกันได้ เสียง โอ ในบาลีจึงใช้แทนเสียงทั้ง โอ และ เอา ในสันสกฤต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เอ บาลี แทน เอ และ โอ สันสกฤต เช่น

- โอ. ส. วัชยุท = เอ. บ. เวชยุท (รถของพระอินทร์)
- สุวั เสวี (ตามใจคน)
- ไมเรย เมรย (ของทอง)
- ไวฑูรย เวฑูริย (แก้วไพฑูรย์)
- เอ. ส. เวศ - เอ. บ. เวศ เวศ (ไม้ไผ่)
- เวศ เวศ (ความปรากฏโดยอาศัย
- เครื่องแต่งตัวเป็นต้น เทศ)
- เสนา เสนา (กองทัพ)
- เสวก เสวก (คนรับใช้)
- เรชา เรชา (เส้นเขียน)

โอ บาลี แทน โอ และ เอา สันสกฤต เช่น

- เอา. ส. ออุเขานิส - โอ บ. ออุเขานิส (กองทัพใหญ่ขนาดหนึ่ง,
- เมานิส ไมนิ (ศิรณะ, มงกุฎ, ยอด)
- เอากุช โลกิช (ที่เกี่ยวกับโลก)
- เคาตม โคตุม (ผู้สืบมาแต่โคตมโคตร)
- โอ. ส. โคมร - โอ บ. โคมร (หอก)
- ไปตก ไปตก (จุด)
- ไมท ไมท (ความหลง)
- โอนิก โอนิก (เลือก)

หมายเหตุ รูปศัพท์สันสกฤตทั้งหมดในข้อความเหล่านี้ (๒๑๒๑) ไม่ได้เพิ่มวิภक्ति บัญชี นอกจากที่มีประโยชน์โดยจะ เพราะเท่านั้น.

นอกจากจะใช้ เ อ แทน โ อ และ โ อ แทน เ อ แล้ว บาสยังใช้
อ แทน โ อ และ อ แทน เ อ อีกด้วย เพราะอ ก็เป็นสระที่มีส่วนผสมอยู่ใน
เสียงโ อ และ อ เป็นสระที่มีส่วนผสมอยู่ในเสียง เ อ เช่นเดียวกัน

อ บาสี แทน โ อ ดังนี้.

โ. อ. โ อศรวุช = อ. บ. อีสริย (ความเป็นใหญ่)

อ บาสี แทน เ อ ดังนี้.

เ. อ. เ อชชชช = อ. บ. อชชช
(ความตึง) (ความตึงขาน)

ส่วน อ ฉ ฎ ฏ ฐ ที่สันสกฤตถือว่า เป็นสระนั้น ไม่มีใช้ในบาสี
ฉะนั้นเมื่อต้องการใช้คำที่ประกอบด้วย อ ฉ ฎ ฏ ฐ บาสี จึงต้องใช้เสียงสระอื่น
ที่พอจะออกเสียงใกล้เคียงแทน เสียงที่แทนก็เป็นเสียงสระเท่าที่คนมีอยู่ อ
จึงกลายเป็นเสียง อะ บ้าง อี หรือ อู บ้างในภาษาบาสี ดังต่อไปนี้

อ ในสันสกฤต เป็น อะ ในบาสี เช่น

อ. อ. อสุตฤต = อ. บ. อตฤต, อตฤฏ (ตกแก่งก็แล้ว)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (บ้านเรือน)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (แผ่นดิน)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (หัวใจ)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (ที่ยับยั้งไว้แล้ว)

อ ในสันสกฤต เป็น อี ในบาสี เช่น

อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (เนื้อ)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (สายตา, ความเห็น)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (ความรัก)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (อำนาจ)
อ. อ. อตฤต = อ. บ. อตฤต (อภัย)

ด ใน สันสกฤต เป็น อ ในบาลี เช่น

ด. ส. มฤต	-	อ. บ. มฤ (อ่อนนุ่ม)
มฤต		มฤ (ปก)
ปุณฺณ		ปุณฺณ (คำถาม)
ตปุณฺณ		ตปุณฺณ (ขายอมัมยัส)
วฤช		วฤช (การเคียว)
จจ		จจ (จจ)

๒. เสียงสระเปลี่ยนไปตามความนิยม คือ นอกจากที่สระจะเห็นเสียงกันระหว่างสระที่ไม่มีในบาลีก็กล่าวมาแล้ว เสียงสระยังเห็นกันในระหว่างสระที่มีใช้ทั้งในบาลีและสันสกฤต จึงน่าจะถือได้ว่า ทั้งสองภาษากำหนดเลือกใช้เสียงใดเสียงหนึ่งตามความนิยมของตน เช่น

อะ ส. ศาณฺณ	-	อิ บ. สมนฺ (สามี)
อะ ส. ปุณฺ	-	อ. บ. ปุณฺ (คอกบัว)
มฺติ		มฺติ, มฺุติ (ความทึบ)

หรือกลับตรงกันข้าม คือ

อิ ส. ปุณฺกริณี	-	อะ บ. โปณฺกริณี (สระบัว)
กาณฺณิกา		กาณฺณิกา (เบี้ยใช้เป็นเงิน)
อิ ส. ศิรฺชฺ	-	อิ บ. ศิรฺชฺ (ศัพท์)
อ. ส. อฺ	-	อ. บ. อฺ (หนัก)
ปุณฺณ		ปุณฺณ (ปก) ดังนี้ เป็นต้น

การยืมและทอนเสียงสระ

สระเสียงสั้นอาจยืมเสียงให้ยาว หรือสระเสียงยาวอาจทอนให้สั้นลงได้ ในเมื่อต้องการให้ทั้งไพเราะชัด และออกเสียงได้ชัด แต่มีไว้ว่า

จะปิดและทอนเสียงทุกโอกาส จะทำท่อนเมื่อมีเหตุผลพอ ดังต่อไปนี้ คือ
การปิดเสียงสระ จะปิดเสียงท่อนเมื่อ

๑. ต้องการจะแทนเสียงที่หายไป เพราะตามธรรมเนียมไม้มิยอมออกเสียงพยัญชนะประสม ศัพท์ที่เป็นพยัญชนะประสม จึงมักคัดออกเป็นพยัญชนะเดี่ยวบ้าง และต้องปิดเสียงสระให้เป็นเสียงยาวเพื่อให้รนาทเสียงเป็นไปคงเดิม เช่น

๑๓ ฉ. วตุก = ๑๖ บ. วาก (เปิดอกไม้)

๑๕ ฉ. กุณิ - ๑๕ บ. กสิ (การใจ)

๒. ต้องการม้วนเสียง เมื่อสระเสียงสั้นอยู่ท้ายศัพท์ ย่อมออกเสียงไม่สะดวก จึงต้องปิดเสียงสระออก เช่น

๑๑ ฉ. ฤ - ๑๑ บ. ฤ (แคว้นฤ)

สรบุ - สรร (ชื่อแม่น้ำสายหนึ่ง)

การทอนเสียงสระ จะเกิดขึ้นท่อนเมื่อ

๑. บาลีสกีสั้นเสียงพยัญชนะประสมให้เป็นพยัญชนะชั้น จึงต้องตัดให้สั้นลง เช่น

๑๖ ฉ. ทาษุป = ๑๖ บ. ทป (น้ำตา)

ปุรวาปติ - ปติ (การชิง, การโค)

ราษุอร - รอร (แคว้น)

๑๕ ฉ. วนิปก = ๑๕ บ. วนิสก (คนรอกทาน)

ชิบุชา - ชิรจา (ความอยากโค)

สิริติ - สิทธิ (เกียรติ)

๑๑ ฉ. ปุรว = ๑๑ บ. ปุรท (ก่อน)

ตุมย - ตุมย (ว่างเปล่า)

ฐอร - ฐอร (คนวรรณะที่ ๔)

หรือคั้นนามาพยัญชนะอนุบาลิก ก็มีทอนเช่นเดียวกัน คือ

อา ส. อาวุธา (กำลัง) = ฮะ บ. อวุธา (ความทรุ่รของ
พระอรหันต์)
 ฅานุบ ฐฐฐฐ (ข้าว)
 ศานุกิ สนุกิ (ความสงบ)

พยัญชนะ

การเขียนเสียงพยัญชนะเป็นไปเช่นเดียวกับสระ คือ อาจเขียนไปเป็นเสียงเท่าที่มีในภาษาของตน เพราะเกณฑ์เสียงพยัญชนะในภาษามีไม่เท่ากัน เสียงจึงย้ายที่จากเสียงเดิมมา แต่ด้วยเหตุที่พยัญชนะปักเสียงไม่ได้ นานเหมือนสระ เพราะบางตัวเป็นเสียงก้อง บางตัวไม่ก้อง และยังออกเสียงผิดบ้าง เสียงแทรกบ้าง ดังนี้ เสียงจึงไม่ใคร่เขียนต่างกันไ้มาก บางทีเสียงก็ยังต่างกันไปด้วยความนิยม อันไม่ดำเนินไปตามลักษณะดังกล่าวนั้นแล้ว การเขียนเสียงพยัญชนะเป็นไปดังต่อไปนี้ คือ

๑. เขียนเป็นเสียงเท่าที่มีในภาษาตน เพราะพยัญชนะของบาลีและสันสกฤตมีไม่ตรงกันทีเดียว ซึ่งไ้แก่ ศ ฆ ส บาลีมีใช้เสียง ส.เดียว ฉะนั้นศัพท์ใดที่สันสกฤตใช้ ส ทั้ง ๓ บาลีก็ใช้ ส แทนเป็นรูปเดียว เช่น

ศ. ส. ศฤรคว = ฮ. บ. สฤกศค (ความเป็นพระชินทร์)
 ศรณ ศรณ (ที่พึ่ง)

ศฤท ศฤท (กธ. ญ)

ฃ. ส. ฆฤท = ฮ. บ. สฤท (กธ. ญ)

ศ. ส. สาทร = ฮ. บ. สาทร (มีความเชื่อเพื่อ)
 สฤกศค สฤกศค (ตกคั่งก็แล้ว)

ศ. ส. สรณ = ฮ. บ. สรณ (การระลึก)

บางทีใช้ จ.ฉ. แทนบาง เพราะเสียงพอจะเขียนกันไปไ้เช่น

๓. ๘. ศว	=	๓. ๖. ฉว	(ศก)
ศาว		ฉาป	(ฉกศก)
๕. ๘. ฤณ	=	๕. ๖. ฌ	(การเชิญ, มหรรค)
ฤณา		ฌา	(แผนดิน)
ฆราวณ		ฉฤณ	(๒ สี)
ฆราวณ		ฉฤณ	(๒ งา)

๒. เขียนเสียงไปตามความนิยม ไม่ใช่ตามเกณฑ์เสียงที่มีและไม่มี ทั้งบาลีและสันสกฤตต่างมี ศ และ ท ไร้ แต่แล้วต่างเลือกใช้ภาษาละตัวตาม ความนิยมของผู้พูด คือ บาลีเลือกใช้ ศ และ ฌ แต่สันสกฤตใช้ ท และ ฐ หรือบางที สันสกฤตใช้ ฐ แต่บาลีใช้ ศ ก็มี เช่น

๓. ๘. คุฏ	=	๓. ๖. คุฎ	(คุฏ)
คุฏา		คุฎา	(ฌมคุฏ)
ไวฑูรย		เวฑูรย	(ไพฑูรย์)
๓. ๘. วิฐ	=	๓. ๖. วิฐ	(งอกขึ้นแล้ว)
๓. ๘. ฐ	=	๓. ๖. ฐ	(เสมหะ)
กฤฏ		กฤฐ	(แข็ง)

นอกจากนี้ก็ยังมีการเขียนเสียงอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามความนิยมเท่านั้น เสียวกับ ต่างเขียนเสียงกันไปอย่างที่จะอธิบายตามข้อนี้ไม่ได้ ด้วยต่างก็มี เกณฑ์เสียง เช่นนั้นอยู่ในภาษาของคนแล้ว เช่น

๓. ๘. วนิปก	=	๓. ๖. วนิปก	(คนรอกทาน)
๓. ๘. รมิณ	=	๓. ๖. รมิณ	(การครึกครอง)
๓. ๘. อาย	=	๓. ๖. อาย	(อาย)
กามาย		กามาย	(สีผาก)
๓. ๘. ฐาย	=	๓. ๖. ฐาย	(นกก)
ปุย		ปุย	(หนอง)

ย. ศ. พายุ	=	ย. บ. ศาหิร (ภายนอก)
ว. ศ. ศาว	=	ป. บ. ฉาป (อุกสิกร)
ว. ศ. วารวณ	=	ท. บ. วารพณ (เสือเกราะ)
ว. ศ. สารีกา	=	อ. บ. ศาสิกา (เรือนกเขียง)
		สุกุมาร สุกุมาร (อชน)
อ. ศ. โธ (ที. และ)	=	ย. บ. ทิร (โคอินวา)
อ. ศ. ฉฉาญ	=	น. บ. นฉาญ (หน้าฉาก) ใ้ไรรูปฉฉาญ
		ตามสันสกฤต ใ้มีบาง
		ฉางกุ นงกุ (ใจ)
		ฉางกุ นงกุฏ (หาง)

พยัญชนะเสียงหนัก (Aspirated Consonants)

การจับคำกับพยัญชนะภายในวรรคของบาลีและสันสกฤต ใ้ให้
 พยัญชนะตัวที่ ๒ และที่ ๔ ของแต่ละวรรค เป็นพยัญชนะเสียงหนัก ซึ่งจะปรากฏ
 ชัดเมื่อแสดงใ้เห็นเป็นอักษรโรมันคือ

พยัญชนะวรรค ก   ก - kh (ก + ห)   ก - gh (ก + ห)
 และ ง.

พยัญชนะวรรค จ   จ - oh (จ + ห)   จ - oh (จ + ห)
 และ ฉ.

พยัญชนะวรรค ด   ด - dh (ด + ห)   ด - dh (ด + ห)
 และ ฒ.

พยัญชนะวรรค ต   ต - th (ต + ห)   ต - th (ต + ห)
 และ ฒ.

พยัญชนะวรรค ป   ป - ph (ป + ห)   ป - bh (ป + ห)
 และ ม.

พยัญชนะเสียงหนักจึงเท่ากับพยัญชนะเสียงเบา
 ๓. สมกัวยเสียงเบา เมื่อมีที่ใช้ในภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นอันมาก จึงคงมี
 การผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงกันไปบ้าง เช่นเดียวกับสระและพยัญชนะอื่น ๆ คือ

๑. พยัญชนะเสียงเบา (unaspirated) ในสันสกฤต เป็นพยัญชนะ
 เสียงหนัก (Aspirated) ในบาลี ดังนี้

ก. ส. กุศ	=	ข. บ. กุช (กอม)
สุกุมาร		สุกุมาร (อชนที)
ชินุทกรทีถ		ชินุทกร (ชื่อภูเราลูกทิง)
กุนก		กุน (กุน)
ป. ส. ปุษ	=	ข. บ. ปุส (ชื่อกา)
ปุษ		ปุส (จตุระ)
ปุษ		ปุส (จวาน)

บางที พยัญชนะเสียงหนักใน ส. เป็นพยัญชนะเสียงเบาในบาลี เช่น

ข. ส. กโณ	=	ข. บ. กโณ (ศอก)
ข. ส. กุช	=	ข. บ. กุช (พวาน)

๒. พยัญชนะเสียงหนักในสันสกฤตจะเหลือแต่ ๓ ส่วนประสมในบาลี
 ส่วนพยัญชนะสี่อันหายไป เช่น

๑. (๑๖) = ท (๖)	๓. ฐิร = บ. ฐิร	ที่ใช้ ฐิร รูปเดียวกับ สันสกฤตก็มี (โศนิค)
๒. (๑๖) = ท (๖)	๓. ฐุ = บ. ฐุ (เนา)	
๓. (๑๖) = ท (๖)	๓. การุษาปณ = กทาปณ (เงินตรา)	
๓. ฐา ส. = ฐุทา บ. (ฐุสะโท)		

๓. พยัญชนะในสันสกฤตเป็นเสียงหนัก บาลีจะมีเสียง อะ แทรก
ลงระหว่างเสียงสถิตกับ ห. เช่น ช - ท + ท ในบาลีมีกแทรกสระ อะ ลง
 ระหว่างพยัญชนะเสียงเบา (สถิต) กับ ห. เพื่อให้ออกเสียงง่าย ดังต่อไปนี้

ศรชฺฐา - (śrad̥dhā) เป็น ศรทฺห(ติ) (saddahati)

ปรณิชฺฐา - (pranidhā) เป็น ปรณิท(ติ) (panidahati)

นิชฺฐา - (nidhā) เป็น นิต(ติ) (nidahati)

สมฺชฺฐา - (sandhā) เป็น สมฺท(ติ) (sandahati)

ปรทิสมฺชฺฐา - (pratisandhā) เป็น ปรทิสมฺท(ติ) (patisandahati)

ส่วน Aspirate อื่น ๆ บางที่ไม่แยกเสียง แค่เติม ห. เข้าข้าง
 ท้ายเฉย ๆ เพื่อให้เสียงหนักขึ้น เช่น

อุชฺฐตา - (usthā) เป็น อุทฺฐ(ติ) (utthahati)

อุปชฺฐตา - (upasthā) เป็น อุปทฺฐ(ติ) (upatthahati)

สมชฺฐตา - (sansthā) เป็น สมทฺฐ(ติ) (santhahati)

พยัญชนะประสม (Compound Consonants) หมายความว่าถึงพยัญชนะ
 คณะฐานที่ใช้ควบกันโดยไม่มีสระคั้น สันสกฤตนิยมใช้ แต่บาลีออกเสียง
 พยัญชนะประสมอย่างสันสกฤตไม่ได้ จึงต้องหาวิธีแก้ไข ซึ่งทำให้รูปศัพท์ของ
 บาลีต่างจากสันสกฤตออกไป บาลีมีวิธีเปลี่ยนแปลงพยัญชนะประสมให้ออกเสียง
 ง่ายขึ้นอยู่ ๒ วิธีคือ

๑. ใช้วิธีสวรฎกัถิ ซึ่งได้แก่การแยกพยัญชนะประสมออกด้วยการแทรก
 สระลงไประหว่างกลาง ดังนี้

แทรกสระ อะ เช่น รชฺฐน (rātna) = รทน (ratana) (แก้ว นม)

แทรกสระ อิ เช่น ศรี = สิริ (ศรี)

โลก = ลิลอก (ชั้นที่บทหนึ่ง)

กิเลส(ความทุกข์) = กิลเอส (กิเลส)

เสน่ห	=	สินะ (ความรัก)
สนิษฐ	=	สนิษฐ (สนิท)
หวิ	=	หวิ (ความอาบ)
หวิร ส.	=	หวิร บ. (ห้าน้ำเพื่อหวิ)
สนาน	=	สนาน (การอาบน้ำ)
กิริยา	=	กิริยา (กิริยา)
ศากย	=	ศากย (ศากย)
หิลาท	=	หิลาท (ความหิใจ)

นอกจากนี้ยังมีการทอนเสียงสระควัดน้ำให้สั้นลง เมื่อแทรก อี ลงที่
 ร. ซึ่งนำหน้า ย. เช่น

ส. สุรย	=	บ. สุรีย (พระอาทิตย์)
วิรย (ความกล้า)	=	วิรียะ (ความเพียร)
ฮารย	=	ฮารีย (คนชาติฮารย, คนที่ เจริณแล้ว)
ฮารย	=	ฮารีย (ฮารีย)
หุรย	=	หุรีย (แตร)
ไวหุรย	=	เวหุรีย (ไพหุรีย)

๒. วิธีที่กลมกลืนเสียง (Assimilation) คือ กลืนเสียงพยัญชนะ
 ประสมให้เป็นพยัญชนะที่มีที่เเกิดแห่งเดียวกัน ตามหลักของการกลมกลืนเสียง

การที่มาส้อออกเสียงพยัญชนะประสมไม่ตมกันนั้น เพราะพยัญชนะประสม
 เป็นพยัญชนะคนละวรรค ซึ่งมีที่เเกิดไกลกัน การออกเสียงจึงยากกว่า การ
 ออกเสียงพยัญชนะวรรคเดียวกัน หรือมีที่เเกิดแห่งเดียวกัน ฉะนั้นมาส้อจึงมีกฎ
 เกณฑ์ในเรื่องตัวสะกดตัวความเข้มงวก ต้องจำกัคให้เป็นพยัญชนะที่ช่วยให้ออก
 เสียงสะดวก และหลักการไว้ตัวสะกดตัวความกัคไค้ดำเนินไปตามหลักแห่งการ
 กลมกลืนเสียง ดังต่อไปนี้

การกลมกลืนเสียง การออกเสียงพยัญชนะย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ที่ผู้ใดมีกำลังมากกว่าย่อมเบียดเบียดพยัญชนะที่อ่อนแอกว่าเสมอ พยัญชนะก็เช่นกัน คัวใดมีเสียงแข็ง ย่อมจะกลืนพยัญชนะเสียงอ่อนให้หายไป หรือไม่ก็กลายเป็น พยัญชนะที่มีที่เกิกเช่นเดียวกับคน ฉะนั้นคนแรกต้องรู้เสียก่อนว่า พยัญชนะชนิด ใดที่ถือว่าเป็นพยัญชนะเสียงแข็งและอ่อน ถ้าทราบการกลมกลืนเสียงนี้ เราถือว่า พยัญชนะที่ไม่เปลี่ยนตามพยัญชนะอื่น เป็นพยัญชนะเสียงแข็ง

พยัญชนะเสียงแข็งกว่า ได้แก่ พยัญชนะตัวที่ ๑ - ๘ ของแต่ละวรรค กับพยัญชนะเสียดแทรก (sibilant)

พยัญชนะเสียงอ่อน ได้แก่ พวกเขววรรค ย. ร. ล. ว.

พยัญชนะเสียงอ่อนที่สุด ได้แก่ พวกอนุนาสิก (nasal) คือ ง. ฉ.

ณ. น. ม.

ตามหลักตัวสะกดตัวคาม ในบาลีจำกัดว่า พยัญชนะที่อยู่กลางศัพท์จะมี อยู่ใด ๆ ตัวเดียวไม่ได้ ต้องซ้อนกันเป็นคู่ที่เรียกพยัญชนะซ้อน นอกจากว่า เมื่อไหนอยู่ต้นศัพท์ จึงจะไม่ต้องซ้อน แค่ออกเสียงตัวหนึ่ง และในการใช้ พยัญชนะซ้อน ก็ไต่แบ่งหน้าที่ให้ตัวหนึ่งทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและอีกตัวหนึ่งเป็นตัว คาม (ไม่ใช่ให้ตัวเดียวทำหน้าที่ทั้งตัวสะกดและเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ต่อไป อย่างในภาษาไทย) ส่วนกฎที่ไต่บังคับพยัญชนะที่ไต่สะกดและไต่คาม มีดังนี้คือ พยัญชนะตัวที่ ๑ และที่ ๓ ของทุก ๆ วรรค จะเป็นตัวสะกดและตัว คามได้

แต่พยัญชนะตัวที่ ๒ และที่ ๔ ของทุก ๆ วรรค จะเป็นไต่แก้ตัวคาม เท่านั้น เป็นตัวสะกดไม่ได้

เพราะฉะนั้น นอกจากจะกลืนเสียงให้เป็นพวกเดียวกันแล้ว ยังต้อง ระวังจักการให้พยัญชนะที่ถูกกลืนเสียงแล้วนั้น เป็นพยัญชนะที่ถูกต้องตามหลักตัว สะกดตัวคามด้วย ดังนี้

๑. ถ้าพยัญชนะเป็นเสียงแข็งเท่ากัน ให้กลืนเสียงตามพยัญชนะตัว
หลังตามวิธี Regressive Assimilation เช่น

กต. ส. อกติ	=	คต. บ. อกติ (ภักดิ์)
รกต		รูกต (แคง)
คป. ส. ปุรตฺยคฺตฺปนฺน	=	ปป. บ. ปุรฺรคฺตฺปนฺน (ปัจจุบัน)
จฺจฺตฺยคฺตฺติ		จฺจฺตฺยคฺตฺติ (การเกิด)
กษ. ส. สนิทฺ	=	ทษ. บ. สนิทฺ (สนิท)
มฺกษ		มฺทษ (ใจ)
พร. ส. สทฺธิ (การไถ)	=	ทษ. บ. สทฺธิ (ลัทธิ)
สฺทฺทษ		ตฺทษ (ของทอง)

๒. ถ้าพยัญชนะเสียงแข็งตามด้วยอนุวาสิกที่มีเสียงอ่อนที่สุด ต้องแปลง
ตัวหลังตามตัวหน้าตามแบบ Progressive Assimilation จึงจะเห็น
 ได้ว่า สุกแต่พยัญชนะเสียงแข็งอยู่หน้าหรือหลัง เสียงอ่อน ในที่ใดถ้าเสียงแข็ง
 อยู่หน้า เสียงอ่อนต้องถูกกลืนเป็นเสียงแข็งตามตัวหน้า ถ้าเสียงอ่อนอยู่หน้า
 ก็ต้องถูกกลืนตามเสียงตัวหลังเช่นเดียวกัน ดังนี้

กน. ส. อกฺนิ	=	กค. บ. อกฺติ (ไฟ)
นฺกน		นฺกค (เปลือยเปล่า)

กข. เพราะ ข. เป็นไค้แต่ตัวตาม ท้องหาตัวอื่น คือ ก. พยัญชนะที่ ๑ เป็นตัวสะกด

กข. ส. อากฺษา	=	กค. อคฺษา (คน)
---------------	---	----------------

มีข้อยกเว้นบ้าง คือ แทนจะเปลี่ยนตามเสียงพยัญชนะที่แข็งกลับเปลี่ยนตาม
 เสียงอ่อนข้างหน้า เช่น

ตจ. ส. ปจฺจาสคฺ	=	ตช. บ. ปจฺจาส (ห้าสิบ)
-----------------	---	------------------------

๓. พยัญชนะทวิภาคะวรรค บ.ร.ด.ว ไม่จำกัดจะความหลังหรือหน้า
หน้าใดทั้งสิ้น แต่ต้องถือตามกฎเกณฑ์ข้างต้น เช่น

ขย. ๘. ขฺยติ = ข. บ. ขฺยติ (การทมา, การดงมา)
ขย. เรขฺยฺย = ข. บ. เรขฺยฺย (สัใหญ่ที่สุด, อวฺยฺย) ส่วน บ. ที่ความหลังวรรค ก. นั้น มีคำเสมอกับพยัญชนะในวรรค จ.
 คือ กย. = จจ. ขย. = จร. ฌย. = จด. ฌย. = จ . และ ฌย. หรือ
 ฌย. = ฌจฺ เช่น

กย. ๘. ปฺรคฺยฺย = ก. บ. ปฺรคฺยฺย (รุ่งเช้า)
 ปฺรคฺยฺย = ปฺรคฺยฺย (ชายแค้น)
ฌย. ๘. นฺยฺย = ฌ. บ. นฺยฺย (นิก)
 รนฺยฺย = รนฺยฺย (ณน)
ทย. ๘. ทคฺยฺย = ท. บ. ทคฺยฺย (ที่ถึงเที่ยวไกล)
 ทคฺยฺย = ทคฺยฺย (การเป็นทนายท)
 ทคฺยฺย = ทคฺยฺย (สายฟ้าแลบ)
ชย. ๘. ชวคฺยฺย = ช. บ. ชวคฺยฺย (การทอนันด้วยตนเอง)
 ชวคฺยฺย = ชวคฺยฺย (จึงตนเอง)
 ชวคฺยฺย = ชวคฺยฺย (อุประคณ)
ฌย. ๘. ฌยฺย = ฌ. บ. ฌยฺย (ผู้ขึ้น)
 ฌยฺย = ฌยฺย

ส่วนวรรคอื่น ๆ ย่อมทำเป็นไปตามกฎเช่นเดียวกัน คือ พยัญชนะเสียง
 แฉ็ ไม่ว่าจะอยู่หน้าหรือหลังพยัญชนะเสียงอื่นให้เป็นเสียงหนึ่งเช่นเดียวกับ
 กับคน เช่น

นย. ๘. รนฺยฺย = น. บ. รนฺยฺย (นำรินรมย์)
ตย. ๘. ทคฺยฺย = ต. บ. ทคฺยฺย (การทิวเราะ)
 เสมนนฺยฺย (ความใจดี) = โสมนนฺยฺย (ความท้อใจ)

- หฺย. ส. หฺย - สฺย. บ. หฺย (ชื่อขาว)
- ฮฺย - สฺย. บ. ฮฺย (ความอิจฉาริษยา)
- คฺย. ส. ไคย - สฺย. บ. เวศ (ทวารณะที่ ๓)
- รฺย. ส. ปรฺย - สฺย. บ. ปรฺย (ที่นั่ง) เพราะ ร. จะซ้อน

กัน ๒ ตัวเป็นตัวสะกดตัวตามอย่าง อ. ไม่ได้

- ลฺย. ส. ไลฺย = สฺย. บ. ไลฺย (ความกว้างขวาง, ความเต็ม)
- ลฺย - สฺย. บ. ลฺย (ลูกศร, ของแหลม)
- วฺย. ส. วิว - สฺย. บ. วิว (สองทิพย์)
- ทฺย - สฺย. บ. ทฺย (ทรัพย์)

หรือถ้าพยัญชนะแรกวรรค อยู่หน้าพยัญชนะเสียงแข็งอื่น ๆ ก็ต้องถูกกลืน
ตามพยัญชนะเสียงแข็งเช่นกัน

- จฺย. ส. จฺย - สฺย. บ. จฺย (แสงสว่าง, เปลวไฟ)
- ชฺย. ส. ชฺย - สฺย. บ. ชฺย (ประโยชน์, เงิน, ความหมาย)
- ชฺย. ส. ชฺย - สฺย. บ. ชฺย (ชื่อขาว)
- ชฺย. ส. ชฺย - สฺย. บ. ชฺย (ธรรม)
- ชฺย. ส. ชฺย - สฺย. บ. ชฺย (ไฟ)
- ชฺย. ส. ชฺย - สฺย. บ. ชฺย (ระยะเวลาหนึ่ง)

๔. ถ้า ค. น. ส. นำหน้าหรือตามหลังพยัญชนะอื่น ๆ จะต้องกลม

กลืนเสียงตามตัวหลังตามแบบ Regressive Assimilation และตัวตาม
มักลงเสียงหนักด้วย เช่น สก. เป็น กธ. แทน กค. หรือ สส.

- ชฺย. ส. ปริชฺย - สฺย. บ. ปริชฺย (เครื่องใช้สอย)
- ชฺย. ส. สฺย - สฺย. บ. สฺย (การปรุงแต่ง)
- ชฺย - สฺย. บ. ชฺย (บา)

ร้อยเอว ไม่งเสียงหนักที่ตัวตามสำหรับบางศัพท์ เช่น ฤๅกร ส.

- ฤๅกร บ. นมฤๅกร ส. - นมฤๅกร บ.

ข. ส. ฤๅจ = ฤๅ. บ. ฤๅจ (โรคเรื้อน)
ฤๅฉิ ฤๅฉิ (ความพอใจ)
ปรุขุขุ ปรุขุขุ (ข้าว)

ฤๅ. ส. กบิฐฤๅ - ฤๅ. บ. กบิฐฤๅ (ชื่อเมืองหนึ่งในอินเดีย)
วิฐฤๅ วิฐฤๅ (ความกว้าง, กว้าง)

ร้อยเอว เมื่ออยู่ที่ศัพท์จะคัดตัวสะกดออก ลงไว้แต่ตัวตาม เพราะ
ไม่มีหน้าทีไปสะกดอยู่ไหนแล้ว เช่น

ฤๅ. ส. ฤๅศว = ฤๅ. บ. ฤๅศว (คำสันเสริฎ, ความคุ้นเคย)
ฤๅฤๅ ส. = ฤๅ. บ. (สรรเสริฎ)
ฤๅโธม ส. = ฤๅ. บ. (การสรรเสริฎ)

ฤๅ. ส. ฤๅฤๅฤๅ = ฤๅ. บ. ฤๅฤๅฤๅ (เขาขอมสันต์สส์) (เมื่อ
อยู่ที่ศัพท์ต้องคัด บ. ตัวสะกดทิ้งเสีย)

ฤๅ. ส. ฤๅป = ฤๅ. บ. ฤๅป (คอกไม้)

ส่วนที่ ฤๅ. จ. ฤๅ. ตามหลังพยัญชนะอื่น ๆ ก็คงเป็นเช่นเดียวกัน คือ

ฤๅ. ส. ฤๅธาณิฉิ = ฤๅ. บ. ฤๅธาณิฉิ (กองทัพใหญ่ขนาดหนึ่ง)
ธาณิฉิ ธาณิฉิ (พยาน)
ฤๅณณ ฤๅณณ (ละเอียดย)

ร้อยเอว คือ ฤๅ. ส. ฤๅธาณิฉิ = ฤๅ. บ. ฤๅธาณิฉิ (ชื่อเมือง
- ในอินเดีย)

ฤๅ. ส. ฤๅณ = ฤๅ. บ. ฤๅณ (รักนร)

การสับเสียง (Metathesis)

เป็นอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาษาทั้งสองต่างกันไป แต่โดยมากมักเกิดขึ้นโดยไม่มีเจตนาที่จะรบกวนเสียงให้เห็นไป แต่เมื่อพูดเร็ว สั้นมักพันกันง่าย เสียงที่ควรออกทีหลังกลับมาก่อน และเสียงที่ควรออกก่อนกลับมาทีหลัง มักจะสับเสียงกันในระหว่าง ย. ร. อ. ว. ซึ่งเป็นพยัญชนะเสียงอ่อน เช่น

หฺย. ส. ศฺรฺหฺย = หฺย. บ. การยฺห (อันพึงทึเทียม)

หฺย. ส. รฺรท = หฺย. บ. รท (ห้องน้ำ)

หฺย. ส. รฺรท = หฺย. บ. รท (สิ้น)

หฺย. ส. นฺยท = หฺย. บ. นยท (เวลาเป็น)

หฺย. ส. กฺเรณ = หฺย. บ. กเรณ (ข้างหลัง)

หฺย. ส. นฺยท = หฺย. บ. นยท (ข้างหลัง)

จะกลายเป็นเสียง น. แล้วจึงสับเสียง ทั้งนี้เพราะอาจจะเกิด Aspiration ส่วนเสียงยสนั้นทิ้งไปดังกล่าวไว้ข้างต้นแล้ว และเมื่อการสับเสียงจะเกิดขึ้นก็เมื่อเสียงนั้นออกมาเร็วเกินไป เสียงที่ไต่ขึ้นจึงเป็น น.มากกว่า ส. เพราะออกเสียงสวดกว่ากัน ทำให้สับเสียงง่ายขึ้น ดังนี้

หฺย. ส. กฺริณ = หฺย. บ. กิณ (บุตร)

หฺย. ส. สฺเรณ = หฺย. บ. สเรน (เสมหะ)

หฺย. ส. วิณย = หฺย. บ. วินย (ความรู้สึกแปลกใจ)

หฺย. ส. นิค = หฺย. บ. นิก (ไต่ขึ้นแล้ว)

หฺย. ส. อฺนย = หฺย. บ. อนย (เข้าโศกศีรษะ)

หฺย. ส. อฺนย = หฺย. บ. อนย (รณ)

หฺย. ส. อฺนย = หฺย. บ. อนย (เกลี้ยง)

หฺย. ส. อฺนย = หฺย. บ. อนย (นิง)

หฺย. ส. ปฺรณ = หฺย. บ. ปรณ (ต้นเท้า)

ฐน. ส. ฐาน = นฐ. บ. นทาน (การอ่านน้ำ)
 ฐน. ส. ปรุฐน = ฐน. บ. ปฐน (คำตาม)

การกลายเสียงเพื่อให้ความหมายต่างกัน (Dissimilation)

ความนึกเพี้ยนกันในระหว่างรูปเสียงของศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤต ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ชัดว่า ส่วนใหญ่มุ่งแต่เรื่องการกลายเสียงอย่างเดียว ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องความหมาย เสียงนึกเพี้ยนไป เพราะออกเสียงไม่ถนัด อย่างหนึ่ง ก็ต้องการความสทกสบายอีกอย่างหนึ่ง

ส่วน Dissimilation ดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องสัมพันธ์กันระหว่างเสียงกับความหมาย คือ เมื่อภาษาเดิมใช้รูปศัพท์เดียวกัน ในความหมายต่างกันหลาย ๆ ความหมาย บาลีเห็นจะเป็นการมุ่งแยกคำใช้เพียงรูปศัพท์เดียว ให้ความหมายต่าง ๆ กันเช่นนั้น จึงได้แยกเสียงเสีย ให้เสียงหนึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง และอีกเสียงหนึ่งมีความหมายไปอีกอย่างหนึ่ง ฉะนั้นศัพท์ภาษาเดิมใช้เพียงรูปเดียว แต่บาลีแยกใช้หลายรูปและให้ความหมายต่างกันด้วย ดังนี้คือ

สันสกฤต	ฐ(ณ)ฐ	ภาษาสันสกฤต - สฤทท-ฐ บาลี. ตกแต่งแล้ว = ฐฐค
	ณณ	
	ฐน	คค = ฐน (ความต้องการ, ประโยชน์, ข้อความ = ฐคณ, ฐน, ฐน.)

ส่วนที่บาลีแยกใช้หลายรูป โดยไม่เปลี่ยนความหมายเลยก็มี เช่น

สันสกฤต.	ศฺวาน	บาลี.	สวณ	ศฺวาน	ศฺวณ (สุนัข)
	ศฺน		โสณ, ฐณ		(สุนัข)
	ปฐฺจาศค		ปฐฺจาศ, ปฐฺจาศ		(หาสิบ)
	อการ		อการ, อการ, อกฺก		(บ้าน, เรือน)

<u>สันสกฤต.</u>	กษุณฺณ	<u>บาลี.</u>	กฺษณ. กฺษ. กฺษ (เล็ก)
	จกฺษุณฺณ		โจกฺษณ. จุกฺษณ. จกฺษุณฺณ (สิบสี่)
	กฺษุณฺณา		กฺษุณา. กฺษินา. กฺษุสนา (ความอยาก)
	กฺษุณฺษา		กฺษุณา. กฺษุณฺดา. กฺษุณ (อุกสะโก)

หมายเหตุ สุวาน กิติ คุน กิติ เป็นรูปต่าง ๆ ของ สุวา ที่เป็นที่ยัง
การที่มีเสียงเหมือนกันแต่ความหมายไม่เหมือนกัน (Homophony)

แต่บางทีบาลีใช้รูปศัพท์เดียวกันในความหมายต่าง ๆ ทั้งนี้คงเป็น
ด้วยการกลมกลืนเสียง ที่ทำให้รูปศัพท์ภาษาเดิม ซึ่งรูปหนึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง
มีรูปเป็นอย่างเดียวกันในภาษาบาลี ดังนี้

<u>บาลี.</u>	<u>โทส</u>	{ บาป, ความผิด { ความเกลียด, โกรธ	= โทษ	<u>สันสกฤต.</u>
	<u>โอบุส</u>	{ ริมฝีปาก { อูฐ	= โอบุส	
	<u>ปฺทต</u>	{ ใต้งิ้วแล้ว { ไบทร	= ปฺราปฺต	
	<u>สฺรค</u>	{ การสร้าง, การปล่อย { สวรรค์	= สฺรค	
	<u>สฺรค</u>	{ อารุ { วิชา, หนังสือ	= สฺรคฺ	
	<u>สฺรค</u>	{ แบ่ง { ชาติ	= สฺรค	
	<u>สร</u>	{ อุกฺสร { สระน้ำ { เสียงสระ	= สร	

ความแตกต่างทางความหมาย

บางศัพท์มีรูปตรงกับทั้งบาลีและสันสกฤต บิดเขียนเสียงอักษรวิ

เล็กน้อยเท่านั้น แต่ความหมายต่างกันไป เช่น

สันสกฤต. สามกฐี = การอยู่พร้อม, การชุมนุม บาลี. สามกุกิ = ความพร้อมใจ,
สิ่งของเตรียมไว้พร้อม - รั่วมือกัน

การที่ความหมายเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นนี้ ยากจะแลเห็นเหตุผลใด
ตมึค เพราะเป็น เรื่องของภาษาคนละภาษา ผู้ที่ไม่เคยใช้ภาษาของเขาเลย
ย่อมยากจะทราบถึงความที่ลึกหนาบางของความหมายนั้น ๆ จึงได้แต่เพียง
หยิบยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างความหมายของแต่ละภาษาเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีบางศัพท์ที่มีความหมายเหมือนกัน แต่ลงอุปสรรคหน้าศัพท์
ติดกัน เช่น

สันสกฤต. อชิ-ปฺราย บาลี. อชิปฺราย แปลว่า การให้ความหมาย, ความตั้งใจ
อชิ-ราร อชิ-ราร * ราชาเหนือราชาผู้อื่น
ชา-ศฺรย นิส-ศย * การอาศัย, การคุ้มครอง
แต่บางศัพท์มีไว้แต่ในบาลีเท่านั้น ไม่มีในสันสกฤต เช่น

ขุณฺณการ = ขุณฺณ + อการ แปลว่า มีรูปร่างภายนอกเป็นใบไม้
หมายถึง ของให้, ของกำนัล ที่หมายความเช่นนี้ ๑๒๑๑๐๒ ให้หรือสันนิษฐานไว้
ใน Dictionary Pali-English ว่า คงเนื่องมาจากธรรมเนียมของ
ชาวอินเดียที่มักจะห่อขนมและผลไม้ด้วยใบทองแห้ง หรือใบทองศคอย่างงคงาม
ฉะนั้นคำ * ขุณฺณการ * นี้แต่เดิมคงหมายจำเพาะถึง * ของกำนัลชนิดหนึ่งที่
ห่อด้วยใบไม้หรือใบทอง แต่ต่อมาภายหลัง แม้ของมันจะไม่ได้ห่อด้วยใบไม้แล้ว
ก็ยังคงใช้คำนี้อยู่ต่อมา ส่วนที่เรานำมาใช้ในภาษาไทย หมายถึง ของกำนัล
ที่พระราชทานแก่ประเทศราช จะนำมาถวายแก่พระราชามีอำนาจกรรมครอง
อาณาจักรของตนเท่านั้น * ฉะนั้นจึงเชื่อได้ว่า คงไม่ได้ห่อด้วยใบไม้หรือใบทอง
แต่เรายังคงใช้ตามรูปเดิม ซึ่งพอทำให้แลเห็นการกลายแห่งความหมายได้

เวทนะ = ไวทน์ - คำที่มีความหมายเหมือนกัน

ปหริ = การอบรมอย่างสมบูรณ์

สภจจ = การสนทนา

การที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างเสียงและความหมายของภาษาทั้งสองนั้น มิใช่หมายความว่าให้คิดจากการเรียนรู้ภาษานั้น ๆ โดยตรง แต่ต้องการเพียงให้รู้แนวไว้สำหรับนำมาเปรียบเทียบกับรูปศัพท์ที่ไทยนำมาใช้คิดเทียบไปจากภาษาเดิม อันเป็นผลทางอ้อมที่สะท้อนเข้ามาสู่ภาษาไทยเรา ทำให้เห็นได้แจ่มแจ้งว่า ภาษาอาจจะกลายเป็นไกลเสียงไรทั้งทางเสียงและความหมาย.

หมายเหตุ แนวเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ภาษาบาลีและสันสกฤต
อาศัยหลักบางอย่างจาก Pāli Grammar ๑๒๑ E. Muller;
Pāli - English Dictionary ๑๒๑ Childers และ
Sanskrit - English Dictionary ๑๒๑ Monier Williams.

